

บทที่ ๕

บทสรุป

การกระทำความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทนั้น มีหลักฐานน่าเชื่อได้ว่าเป็นความคิดที่มีมานานอยู่คู่กับสังคมไทย ทั้งนี้โดยความเป็นจริงที่ว่า ความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทนั้น เป็นความคิดอันเนื่องมาจากการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลในสังคม แม้ว่าด้วยวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะทำให้รูปแบบการติดต่อสื่อสารของมนุษย์มีความหลากหลายมาก ยิ่งขึ้นเพียงใด แต่ตราบใดที่มนุษย์ยังคงมีการติดต่อสื่อสารกันอยู่ บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทก็จะยังคงมีบทบาทต่อสังคมมนุษย์เสมอ

ในสังคมไทยนั้น จากหลักฐานที่ปรากฏเชื่อว่าบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทนั้น มีมาตั้งแต่สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา และสืบทอดเรื่อยมาสู่กรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการรวบรวมชำระกฎหมายพระราชกำหนดบทพระไอยการที่มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาให้เป็นหมวดหมู่แล้วประทับตราพระราชสีห์ พระคชสีห์ และบัวแก้ว เป็นสำคัญ จึงเรียกว่า กฎหมายตราสามดวง ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายตราสามดวง ได้รับอิทธิพลและปัจจัยแห่งการบัญญัติกฎหมายมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน ที่สำคัญได้แก่ ปัจจัยทางด้านระบบการปกครอง ซึ่งเป็นระบบศักดินา , ปัจจัยทางด้านคติความเชื่อทางศาสนา และปัจจัยทางด้านจารีตประเพณีและความเชื่อท้องถิ่น ซึ่งล้วนแต่เป็นปัจจัยแห่งการบัญญัติ บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายตราสามดวง

จากการศึกษาพบว่า การปกครองในระบบศักดินา เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง อันเป็นที่มาของการบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายตราสามดวง ดังจะพิจารณาได้จากบทบัญญัติในพระไอยการฉบับต่าง ๆ อาทิเช่น พระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗ และมาตรา ๕๘ และพระไอยการทนาย มาตรา ๕๐ เป็นต้น

ส่วนปัจจัยทางด้านความเชื่อในทางศาสนานั้น เนื่องจากกฎหมายตราสามดวงนั้น ได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ของศาสนาฮินดู ที่ผ่านการประยุกต์โดยคัมภีร์พระธรรมสัทธัมของมอญ ซึ่งมีคติความเชื่อแบบพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท ดังนั้น บทบัญญัติในกฎหมายตราสามดวงจึงได้รับอิทธิพลมาจากแนวความคิดของสองศาสนาเป็นสำคัญ คือ ศาสนาฮินดู และพระพุทธศาสนา ดังนั้น บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายตราสามดวง

จึงปรากฏอิทธิพลของความเชื่อทางศาสนา ดังเช่น บทบัญญัติในพระไอยการลักษณะวิเวกาค่าติ มาตรา ๓๕ ซึ่งวางหลักไว้ว่า ไม่ว่าในกรณีที่จะเป็นไพร่ หรือขุนนาง เป็นผู้ถูกระทำ กรณีที่จะถือเป็นความผิดที่จะสามารถเอาความกันได้ จะต้องเป็นการค่าต่อหน้าเท่านั้น จึงจะถือว่าผู้ถูกค่าได้รับความเสียหาย ถ้าหากไม่เป็นการค่าต่อหน้า ก็จะไม่สามารถเอาผิดได้เลย โดยถือว่าเป็นการนิโทษ ซึ่งผู้มีใจเป็นธรรมไม่สมควรเอาเป็นธุระ ซึ่งก็เป็นความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา หรือในกรณีที่มีการดูหมิ่นพระมหากษัตริย์ ตามพระไอยการอาชญาหลวง มาตรา ๗ ผู้กระทำความผิดย่อมต้องได้รับโทษอย่างรุนแรงนั้น ก็เนื่องมาจากคติความเชื่อว่า พระมหากษัตริย์นั้นทรงอยู่ในฐานะพระบรมชนกตามคติของศาสนาพุทธ และทรงเป็นสมมติเทวราช ตามคติศาสนาฮินดู จึงทรงเป็นอภิมนุษย์ผู้ศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้โดยเด็ดขาด อันเป็นคติความเชื่อของศาสนาฮินดู เป็นต้น

ส่วนความผิดที่เกี่ยวข้องกับเรื่องฉบบกฤษฎีดา กระสือ กระหาง จะกละ ตามที่ปรากฏในพระไอยการเบดเสรง มาตรา ๑๕๗, ๑๕๘ และ ๑๖๐ ก็มีพื้นฐานมาจากความเชื่อของสังคมพื้นบ้านของไทย และกฎหมายได้ยอมรับเอาแนวความคิดดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในพระราชกำหนดบทพระไอยการของกฎหมายตราสามดวงด้วย ซึ่งจากการศึกษาพบว่า บทบัญญัติความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายตราสามดวงนั้น ปรากฏกระจัดกระจายทั่วไปในกฎหมายฉบับต่าง ๆ เช่น กฎมณเฑียรบาล , พระไอยการเบดเสรง , พระไอยการลักษณะวิเวกาค่ากัน, พระไอยการทายเป็นต้น ซึ่งบทบัญญัติเหล่านี้ จะสังเกตได้ว่า มีแต่เฉพาะการกระทำความผิดอันมีลักษณะที่ได้กระทำด้วยวาจาเท่านั้น ดังที่กฎหมายใช้คำว่า ค่า ว่า ส่อ ตู เป็นต้น ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับสภาพสังคมในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ที่ประชาชนส่วนใหญ่ติดต่อสื่อสารทางวาจาเป็นหลัก และการสื่อสารโดยใช้ลายลักษณ์อักษรยังไม่แพร่หลายมากนัก

แต่ในเวลาต่อมา เมื่อประเทศไทยได้มีการติดต่อสื่อสารกับประเทศในทวีปยุโรป ความเจริญก้าวหน้าในด้านวิทยาการต่าง ๆ ได้แพร่หลายสู่ประเทศไทย โดยเทคโนโลยีประการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คือ เทคโนโลยีการพิมพ์หนังสือ ซึ่งช่วยให้สามารถตีพิมพ์หนังสือได้ครั้งละจำนวนมาก ทำให้มีบุคคลจัดทำหนังสือพิมพ์ เพื่อเป็นการประกาศโฆษณาข่าวสารให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบ ซึ่งเป็นผลดี คือทำให้บุคคลทั่วไปได้รับทราบข้อมูลข่าวสารได้สะดวก รวดเร็วมากขึ้น และทำให้คนรู้หนังสือมากขึ้น แต่ในทางกลับกัน การมีหนังสือพิมพ์ก็เป็นช่องทางให้ผู้ที่มิเจตนาไม่สุจริตใช้หนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดอันเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยของสังคม ด้วยการตีพิมพ์ข้อความอันเป็นการหมิ่นประมาทบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทำให้บุคคลนั้นเสื่อมเสียชื่อเสียงเกียรติคุณ ได้รับความดูถูกเหยียดหยามจากประชาชนในสังคม

ที่ได้รับทราบข้อความนั้นจากหนังสือพิมพ์ โดยไม่แน่ว่าข้อความดังกล่าวนั้น จะเป็นความจริงหรือไม่ก็ตาม แต่ทั้งนี้ ปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้น ไม่สามารถนำเอาบทบัญญัติในบทพระไอยการฉบับใด ๆ ในกฎหมายตราสามดวงมาบังคับใช้ได้เลย เหตุเพราะเป็นรูปแบบของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นใหม่ บทบัญญัติเดิมในกฎหมายตราสามดวงจึงไม่ครอบคลุมถึงการกระทำความผิดดังกล่าว ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ มีขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๔ ถึงกับเป็นเหตุให้ พระองค์ต้องทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกประกาศไม่ให้เชื่อเรื่องที่ผู้มิดคิดไม่ฟ้องเอาไปลงหนังสือพิมพ์ แต่อย่างไรก็ดี ประกาศดังกล่าวเพียงแต่บัญญัติห้ามไม่ให้ผู้อ่านหนังสือพิมพ์เชื่อถือว่าข้อความที่ลงตีพิมพ์นั้นเป็นเรื่องจริง และหากผู้ที่ลงตีพิมพ์ข้อความในหนังสือพิมพ์ไปแล้ว ในภายหลังจะไปฟ้องต่อศาล หรือมากราบบังคมทูลขอพระกรุณาให้ช่วยชำระสะสางเรื่องทุกข์ร้อนใด ๆ ไม่ได้เลย แต่ทั้งนี้ มิได้บัญญัติไปถึงด้วยว่า การที่ลงข้อความในหนังสือพิมพ์อันเป็นการหมิ่นประมาทบุคคลอื่นนั้น ผู้กระทำจะมีความผิดหรือไม่ อย่างไร จึงเป็นข้อขัดข้องอยู่ดังนี้ ในเวลาต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๕ จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนด้อยคำที่จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ใช้บังคับ โดยมีเหตุผลสำคัญอันเนื่องมาจากกรณีการหมิ่นประมาทบุคคลด้วยการโฆษณาทางหนังสือพิมพ์นี้เอง

จากการที่ได้ศึกษาถึงบทบัญญัติใน พระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนด้อยคำที่จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ดังกล่าว สามารถสังเกตได้ว่ามีความแตกต่างจากบทบัญญัติในพระไอยการต่าง ๆ ในความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายตราสามดวงค่อนข้างมาก ประการหนึ่งที่ได้เห็นได้ชัด คือ ระเบียบวิธีการบัญญัติกฎหมายที่มีรูปลักษณะเป็นหลักทั่วไป และข้อยกเว้น ซึ่งแตกต่างจากบทพระไอยการในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งบัญญัติรายละเอียดของข้อเท็จจริงในแต่ละกรณีอย่างชัดเจน จนบทบัญญัตินั้นมีความเคร่งครัดเกินไป นอกจากนี้ยังได้มีการปรับเปลี่ยนแนวความคิดที่แต่เดิม ในกฎหมายตราสามดวง กรณีการดูหมิ่นและหมิ่นประมาทเป็นความผิดทางแพ่ง มาเป็นความผิดทางอาญาด้วย และที่สำคัญ คือ บทบัญญัติในพระราชกำหนดฉบับนี้มีได้บัญญัติโดยอาศัยเหตุปัจจัยในเรื่องความเชื่อทางศาสนา หรือคติความเชื่อในท้องถิ่นแต่อย่างใด หากแต่ได้บัญญัติขึ้นโดยรับอิทธิพลแนวความคิดและวิธีการบัญญัติจากหลักกฎหมายอังกฤษ และประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย พระราชกำหนดฉบับนี้ มีผลใช้บังคับอยู่ประมาณ ๘ ปี จนกระทั่งมีการบังคับใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๖ แทน เมื่อ พ.ศ.๒๔๕๐

มูลเหตุสำคัญของการตรากฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาจากสาเหตุสำคัญ ๒ ประการ คือ ความบกพร่องในตัวกฎหมายตราสามดวง และความพยายามในการแก้ไขปัญหาเรื่องสิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่ชาตินิโอมิเหนืออำนาจการพิจารณาคดีของศาลไทย อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ แล้ว จะเห็นได้ว่า ผู้ร่างกฎหมายมีแนวความคิดที่จะผสมผสานรูปแบบ ความทันสมัย และความมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงของกฎหมายตะวันตก ให้กลมกลืนเข้ากับแนวความคิดของกฎหมายตราสามดวงและสภาพสังคม ขนบธรรมเนียมของไทยที่มีอยู่เดิม โดยมีได้ตั้งใจที่จะลอกเลียนเอากฎหมายตะวันตกมาใช้ทั้งหมดโดยสิ้นเชิง ซึ่งเมื่อได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ แล้ว ก็ได้ยกเลิกพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ นั้นเสียด้วย

บทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น ได้รับอิทธิพลแนวความคิดทางกฎหมายมาจากประมวลกฎหมายของหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย ซึ่งมุ่งที่จะให้ประมวลกฎหมายของไทยนั้น ได้รับอิทธิพลแนวความคิดทางกฎหมายและรูปแบบ วิธีการบัญญัติจากประมวลกฎหมายของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมายอย่างแท้จริง หากให้การรับเอาหลักการทางกฎหมายอังกฤษ ซึ่งเป็นระบบ Common Law มาบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร ดังเช่นประมวลกฎหมายอาญาอินเดีย ซึ่งไทยเคยรับเอาอิทธิพลมาบัญญัติเป็นพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ เช่นนั้นไม่ ดังนั้น ผู้ร่างจึงได้พิจารณาคัดเลือกประมวลกฎหมายแต่เฉพาะของประเทศที่มีระบบประมวลกฎหมาย หรือ Civil Law และมีความทันสมัยที่สุดในยุคนั้น เช่น ประมวลกฎหมายอาญาอิตาลี, ประมวลกฎหมายอาญาอังกาเร, ประมวลกฎหมายอาญาเนเธอร์แลนด์, ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น เป็นต้น และมีการบัญญัติและแนวความคิดทางกฎหมายที่แตกต่างไปจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายเดิมที่เคยบัญญัติไว้ในพระราชกำหนดลักษณะหมิ่นประมาทด้วยการพูดจาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ ดังนั้น จึงอาจจะกล่าวได้ว่า บทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ เป็นการสร้างแนวความคิดใหม่ของบทบัญญัติความผิดอาชญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ให้มีลักษณะเป็นสากลมากยิ่งขึ้น มีการแบ่งแยกอย่างชัดเจนระหว่างการกระทำการดูหมิ่น และการหมิ่นประมาท มีการกำหนดองค์ประกอบความผิด จะมีข้อขัดข้องก็แต่เพียงเรื่องของถ้อยคำของบทบัญญัติที่ใช้นั้น ยังคงใช้ คำว่า “หมิ่นประมาท” เพียงคำเดียว จึงทำให้เกิดปัญหาในการพิจารณาว่าในบทบัญญัติมาตรานั้น ๆ คำว่า “หมิ่นประมาท” หมายถึง

การดูหมิ่นซึ่งหน้า หรือว่าการหมิ่นประมาทด้วยการใส่ความ แต่อย่างไรก็ดี การพิจารณาถึงเจตนารมณ์ที่แท้จริงของบทบัญญัติมาตราต่าง ๆ นั้น สามารถสืบค้นได้ไม่ยาก ทั้งโดยการพิจารณาจากบทบัญญัติต้นร่างที่เป็นภาษาอังกฤษ หรือโดยพิเคราะห์ถึงลักษณะของการกระทำในมาตรานั้น ๆ เองว่ามีลักษณะของการกระทำเป็นเช่นใด ซึ่งบทบัญญัติความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น ปรากฏกระจัดกระจายทั่วไปในหมวดต่าง ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า ความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในมาตราต่าง ๆ ของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นั้น ไม่แตกต่างไปจากที่เคยบัญญัติไว้ในบทพระไอยการลักษณะต่าง ๆ ในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งทำให้ยังสามารถนำมาพิจารณาเปรียบเทียบกันได้ แต่อย่างไรก็ดี ส่วนที่มีความเปลี่ยนแปลงไป คือ รูปแบบการบัญญัติความผิด ตลอดจนไปจนถึงองค์ประกอบความผิดและการบังคับโทษ ซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ได้รับอิทธิพลโดยตรงมาจากกฎหมายต่างประเทศ

ตลอดระยะเวลาที่ได้มีการบังคับใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาเป็นระยะเวลานานกว่า ๔๐ ปี สภาพสังคมและเศรษฐกิจของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุการณ์ที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ บทบัญญัติในบางมาตราของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ซึ่งได้บัญญัติมาแต่ครั้งที่ยังปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงมีความล้าสมัยและไม่สอดคล้องกับการปกครอง จึงเป็นเหตุให้ต้องมีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ หลายครั้ง จนยากที่จะเพิ่มเติมหลักกฎหมายใหม่ ๆ เข้าไปได้อีก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการร่างกฎหมายอาญาขึ้นใหม่ จนในที่สุดจึงสำเร็จออกมาเป็น ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕

ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ นั้น รูปแบบและบทบัญญัติโดยส่วนใหญ่แล้ว ได้รับอิทธิพลโดยตรงมาจากกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จึงทำให้บทบัญญัติต่าง ๆ นั้น ไม่แตกต่างกันมากนัก มีเพียงบางมาตรา ที่ได้เปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ของกฎหมาย หรือองค์ประกอบความผิดไปโดยสมบูรณ์ ซึ่งจากการศึกษา พบว่า บทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.๒๔๕๕ นั้น มีความแตกต่างจากบทบัญญัติในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ในส่วนที่สำคัญ คือ ประมวลกฎหมายอาญา ได้แก้ไขถ้อยคำในบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ที่มีปัญหาในการตีความ คือ คำว่า “หมิ่นประมาท” ให้มีความชัดเจน และถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของบทบัญญัติในมาตรานั้น ๆ โดยมีการแบ่งแยกลักษณะของการกระทำความผิดออกเป็น “ดูหมิ่น” และ “หมิ่นประมาท” อย่างชัดเจน พร้อมกันนั้น ก็ได้แก้ไของค์ประกอบ

ความคิดในกรณีหมิ่นประมาท ซึ่งเดิมตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ กำหนดว่า การกระทำ อันเป็นการหมิ่นประมาท ต้องมีการใส่ความต่อบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป ประมวลกฎหมายอาญา จึงกำหนดองค์ประกอบความคิดใหม่เป็นว่า การหมิ่นประมาท แม้จะเป็นการกล่าวใส่ความต่อบุคคลเพียงคนเดียวก็ถือว่าเป็นความคิดได้แล้ว ซึ่งจะทำให้สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงบทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทโดยผ่านการศึกษา กฎหมายทั้ง ๔ ฉบับ ดังที่ได้ศึกษามาทั้งหมดนี้แล้ว จะสามารถมองเห็นถึงพัฒนาการทั้งทางด้าน ความคิดในทางกฎหมาย และปัจจัยซึ่งมีผลกระทบต่อการใช้บทบัญญัติกฎหมายในแต่ละยุคสมัย ซึ่งผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ได้ช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการและความเป็นมาของบทบัญญัติ กฎหมายอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทที่ปรากฏในประวัติศาสตร์กฎหมายไทยได้อย่างชัดเจน มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางกฎหมายครั้งสำคัญ จาก แนวความคิดทางกฎหมายของไทย ที่แต่เดิมบทบัญญัติในพระไอยการลักษณะต่าง ๆ ในกฎหมาย ตราสามดวง ให้ความสำคัญของการดำเนินคดี ซึ่งเน้นลักษณะความผิดที่มีองค์ประกอบคล้ายคลึง กับความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้าในประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันนี้ ว่าเป็นความผิดที่ถือว่าเป็น กรณีที่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีกันได้ แต่ในทางกลับกันแล้ว หากเป็นกรณีที่ดำเนินคดี หรือ ใส่ความ อันเป็นลักษณะความผิดที่มีองค์ประกอบคล้ายคลึงกับความผิดฐานหมิ่นประมาทใน ประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบัน จะไม่สามารถฟ้องร้องดำเนินคดีได้เลย ซึ่งแนวความคิดทาง กฎหมายดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมทางสังคมของคนไทยในสมัยก่อนโดยแท้ ที่ถือว่า เรื่องการดูหมิ่นส่วนตัวเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งกว่าการหมิ่นประมาท เพราะการดูหมิ่นซึ่งหน้านั้นอาจ เป็นชนวนนำไปสู่การกระทำความผิดอาญาต่อชีวิตและร่างกายอื่น ๆ ตามมาอีกได้ ดังนั้นกฎหมาย จึงบัญญัติควบคุมว่าการดำเนินคดีนั้นเป็นการกระทำความผิดที่ร้ายแรง เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว

แต่ในทางตรงกันข้าม ในเวลาต่อมา เมื่อมีการร่างกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ ซึ่งเป็นกฎหมายที่ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดทางกฎหมายจากต่างประเทศเป็นอันมาก จากการ ที่ผู้เขียนได้ศึกษาบทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทที่ปรากฏในกฎหมาย ลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ มาแล้วนั้น ก็ปรากฏอิทธิพลแนวความคิดของกฎหมายต่างประเทศ ที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจน ซึ่งการรับเอาอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศมาบัญญัติไว้ใน กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ นี้ ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแนวความคิดทางกฎหมายของ นักกฎหมายไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอาแนวความคิดที่ว่า การใส่ความอันเป็นการหมิ่นประมาทนั้น มีลักษณะของการกระทำอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณที่ร้ายแรง เพราะเป็นการ

โฆษณาใส่ความ ย่อมทำให้ผู้ถูกหมิ่นประมาทได้รับความเสียหายในวงสังคม ในขณะที่การดูหมิ่นซึ่งหน้านั้น ถือว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคล ไม่ได้มีผลกระทบต่อสังคมด้วย ทั้งนี้ แนวความคิดทางกฎหมายดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมตะวันตก ที่เห็นว่าสิทธิในชื่อเสียงเกียรติคุณที่บุคคลมีในสังคมนั้นเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และต้องได้รับการคุ้มครองอย่างยิ่ง ผู้ใดจะมาละเมิดมิได้ ดังนั้น ในเมื่อกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๙ ได้รับความเอาแนวความคิดที่ว่า ความผิดฐานหมิ่นประมาท เป็นความผิดที่มีความสำคัญกว่า ความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้า ดังกล่าวนั้นมาจากกฎหมายต่างประเทศแล้ว จึงเป็นแนวความคิดที่ตรงกันข้ามกับแนวความคิดทางกฎหมายไทยดั้งเดิม ที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงโดยสิ้นเชิง และแนวความคิดดังกล่าวนี้ ยังคงสืบทอดต่อมาสู่ประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันนี้ด้วยเช่นเดียวกัน

แต่ทั้งนี้ เมื่อได้ศึกษาจนเข้าใจถึงอดีตและความเป็นมาของบทบัญญัติดังกล่าวโดยละเอียดแล้ว เราอาจจะเห็นและเข้าใจถึงสังขรณ์ประการหนึ่งด้วยว่า บทบัญญัติกฎหมายอาญาดูหมิ่นและหมิ่นประมาทนั้นมีพลวัต ไม่คงที่ และการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของกฎหมายในแต่ละครั้งก็ล้วนแต่เนื่องมาจากอิทธิพลของสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าบทบัญญัติส่วนใหญ่ในกฎหมายไทยนั้น จะไม่ได้รับเอามาจากต่างประเทศเสียทั้งหมด เพราะปรากฏว่ามีการผสมผสานกับแนวความคิดและค่านึงถึงสภาพสังคมไทยด้วยก็ตาม แต่ถึงกระนั้นด้วยสภาพสังคมในปัจจุบันนี้ที่ประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องเคลื่อนไหวให้ทันกับกระแสโลก จึงปฏิเสธไม่ได้ที่ว่าอิทธิพลและแนวความคิดจากต่างประเทศ จะเข้ามามีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติกฎหมายของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การหมิ่นประมาท ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา เจตนารมณ์ของการบังคับใช้กฎหมายอาญาความผิดฐานหมิ่นประมาทนั้น มุ่งเน้นแต่การสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยมองว่าการหมิ่นประมาท ทำให้เกิดความเสียหายต่อเกียรติยศชื่อเสียงของผู้ถูกหมิ่นประมาท โดยไม่คำนึงว่าข้อความที่หมิ่นประมาทนั้นจะเป็นความจริงหรือไม่ก็ตาม ดังนั้น มุมมองของกฎหมายที่มีต่อกระทำความผิด จึงมองว่าเป็นการกระทำผิดซึ่งทำให้ผู้ถูกหมิ่นประมาทนั้นเสียหายจึงจะต้องลงโทษให้สาสมกับความผิด โดยใช้กฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือในการลงโทษ และปรามมิให้ผู้อื่นคิดที่จะกระทำการเช่นว่านี้อีก โดยข้อพิสูจน์ถึงแนวความคิดนี้ก็คือ การที่บทบัญญัติความผิดนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมโทษทั้งระวางโทษจำคุกและโทษปรับให้สูงขึ้นตลอดมา และหากยังคงที่จะมีแนวความคิดในทางกฎหมายเช่นว่านี้อยู่ ในอนาคตก็อาจจะมีการเพิ่มเติมโทษให้สูงขึ้นอีกต่อไป

แต่ในปัจจุบัน มุมมองของสังคมที่มีต่อการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทนี้กำลังมีความเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การให้ความสำคัญในประเด็นเรื่องสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น อันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้รับการรับรองโดยปฏิญญาสากลว่าด้วย

สิทธิมนุษยชน อันเป็นสิทธิที่ไม่ด้อยไปกว่าสิทธิในชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลเช่นกัน ดังนั้นมุมมองของสังคมในปัจจุบันนี้ จึงมองไปประเด็นปัญหาที่ว่า บทบัญญัติกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท อาจจะเป็นการทำลายดุลยภาพระหว่างสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานทั้งสองสิทธิดังกล่าวนี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่เป็นปัญหาในระดับสากลมาโดยตลอด คือ ประเด็นเรื่องการนำเสนอข่าวสารของสื่อมวลชน ซึ่งมีความเสี่ยงอย่างยิ่งที่อาจจะตกเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญาฐานหมิ่นประมาทได้อยู่ตลอดเวลา และเมื่อองค์กรใช้อำนาจรัฐ บังคับใช้บทบัญญัติกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท ก็มักจะถูกมองว่ารัฐใช้อำนาจของกฎหมายอาญาเป็นเครื่องมือในการบังคับโทษสื่อมวลชน ให้เกรงกลัวไม่กล้านำเสนอข่าวสารซึ่งอาจจะเป็นการทำลายชื่อเสียงของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บุคคลสำคัญในทางการเมืองหรือรัฐบาล อันนำไปสู่การละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นในที่สุด

ดังนั้น ในปัจจุบันนี้ จึงมีหลายประเทศที่ให้ความสนใจในการแก้ไขบทบัญญัติกฎหมายอาญาความผิดฐานหมิ่นประมาทในกรณีดังกล่าว ในบางประเทศถึงกับยกเลิก มิให้การกระทำอันมีลักษณะเป็นการหมิ่นประมาทนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายอาญาอีกต่อไป แต่ให้บังคับด้วยบทบัญญัติว่าด้วยการละเมิดตามกฎหมายแพ่งแทน แต่ในบางประเทศก็มีแนวความคิดเพียงจะยกเลิกระวางโทษจำคุกเสีย คงเหลือแต่เพียงระวางโทษปรับ เพื่อมิให้เป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนมากเกินไป ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ อาจจะมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติความผิดอาญาฐานหมิ่นประมาทในประมวลกฎหมายไทยได้ในอนาคต.

จากการศึกษาพัฒนาการของบทบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ตั้งแต่กฎหมายตราสามดวง จนถึงประมวลกฎหมายอาญา ผู้เขียนได้รับองค์ความรู้ใหม่หลายประการ คือ

๑. ทำให้ทราบและเข้าใจแนวความคิดในการบัญญัติความผิดอาญาฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาท ของกฎหมายแต่ละฉบับ ว่ามีพื้นฐานของแนวความคิดอย่างไร

๒. ทำให้ทราบว่ากฎหมายอาญาของไทย มีพัฒนาการอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยได้รับอิทธิพลของการบัญญัติกฎหมายมาจากปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยทางด้านระบบการปกครอง คติความเชื่อทางศาสนา สภาพสังคมและความเชื่อของประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนถึงอิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า อิทธิพลทางด้านแนวความคิดของกฎหมายต่างประเทศ และการเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครอง ซึ่งทั้งนี้ แม้ว่าจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของกฎหมายในความผิดฐานดูหมิ่นและหมิ่นประมาทในแต่ละช่วงสมัย แต่ก็สามารถพิจารณาได้ว่า ล้วนแต่เป็นพัฒนาการที่ทำให้บทบัญญัติความผิดฐานดังกล่าวนี้มีความสมบูรณ์และเหมาะสมกับสภาพความเป็นไปในสังคมในยุคสมัยนั้น ๆ

๓. ทำให้ทราบถึงที่มาของบทบัญญัติกฎหมายอาญาความผิดฐานคูหมีนและหมีนประมาท ตั้งแต่กฎหมายตราสามดวง จนถึงประมวลกฎหมายอาญา เหตุผลของการบัญญัติกฎหมาย และ เหตุผลของการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติแห่งกฎหมายในแต่ละช่วงสมัย และผลกระทบอันเนื่องมาจากการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติดังกล่าวนี้ มีผลกระทบต่อกฎหมายไทยอย่างไรบ้าง และ ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการของภาษากฎหมายไทย โดยเฉพาะคำว่า “หมีนประมาท” ในกฎหมายแต่ละฉบับ นับตั้งแต่ พระราชกำหนดลักษณะหมีนประมาทด้วยการพุดตาเขียนถ้อยคำเท็จออกโฆษณาการ ร.ศ.๑๑๘ กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.๑๒๗ จนถึงประมวลกฎหมายอาญา นั้น มีความหมายที่แตกต่างกันไป ตามความเข้าใจของนักกฎหมายในแต่ละยุคสมัย

๔. ทำให้ทราบถึงอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศที่มีต่อการบัญญัติกฎหมายอาญาของไทย เมื่อมีการพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างบทบัญญัติของกฎหมายอาญาของไทย กับกฎหมายอาญาของต่างประเทศในบางมาตรา ทำให้ทราบได้ว่า บทบัญญัติของกฎหมายไทยในมาตราใดบ้าง ที่ได้รับเอาอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศมาเทียบเคียงทั้งหมด หรือแต่บางส่วน หรือได้นำมาประยุกต์ผสมผสานกันระหว่างบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศมาตราต่าง ๆ หรือเป็นการประยุกต์บทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศเข้ากับหลักกฎหมายเดิมที่มีอยู่แล้วในกฎหมายอาญาของไทย รวมถึง ทำให้ทราบถึงบทบาทและมุมมองของนักกฎหมายต่างประเทศที่มีบทบาทในการร่างกฎหมายอาญาของไทยจนประสบความสำเร็จ

๕. จากการศึกษาถึงพัฒนาการและความเปลี่ยนแปลงของบทบัญญัติความผิดอาญาฐานคูหมีนและหมีนประมาท ทำให้มองเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สภาพสังคม และอิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของกฎหมายอาญาไทยเป็นอย่างมาก ดังนั้น จึงทำให้สามารถคาดการณ์ได้ถึง ความเปลี่ยนแปลง ที่อาจเกิดขึ้นต่อบทบัญญัติความผิดอาญาฐานคูหมีนและหมีนประมาทของกฎหมายไทยในอนาคตได้ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้ บทบัญญัติความผิดอาญาฐานคูหมีนและหมีนประมาทที่ปรากฏในประมวลกฎหมายอาญา จะได้บังคับใช้มาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๐๐ โดยมีได้มีการแก้ไข เปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระของบทบัญญัติใน ส่วนใด ๆ อีก นอกเสียจากการเพิ่มโทษเท่านั้น แต่อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันนี้ การที่รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ได้มีความพยายามในการยกเลิกบทบัญญัติความผิดอาญาฐานหมีนประมาท หรือการยกเลิกโทษจำคุกในความผิดฐานหมีนประมาท อันเนื่องมาจากการคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน ในประเด็นเรื่องเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นนั้น ก็อาจจะมีผลกระทบอันอาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อบทบัญญัติความผิดอาญาฐานคูหมีนและหมีนประมาทในประมวลกฎหมายอาญาของไทยได้ในอนาคต.